

Катерина Гамалієнко
(Полтава, Україна)

ВИШИВКА ЯК САМОБУТНЄ ДЖЕРЕЛО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

*«Вишиванка – символ Батьківщини,
Дзеркало народної душі,
В колисанці купані хвилини,
Світло і тривоги у вірші»*

Ю. Лазірко

У невичерпній спадщині духовної культури нашого народу є особлива, винятково важлива її частина – вишивка.

Вишивка – це духовний символ українського народу, рідного краю, батьківської оселі, тепла материнських рук.

*«І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала,
І рушник вишиваний на щастя, на долю дала.»*

Ці рядки відомої пісні на вірші видатного поета Андрія Малишка засвідчують, що на манівцях життя нашою супутницею є вишивка. Хрестик чи гладь, мереження чи вирізування на лляних, конопляних, бавовняних тканинах споконвіку милують око, радують душу, дають думу, дають працююкам і думці.

Вишивання з прадавніх часів було суто жіночою справою. Мистецтво та техніка вишивання передавалися із покоління в покоління, разом з найпопулярнішими орнаментами і кольорами. З плином часу зміст символів на українських вишитих сорочках втрачався, але традиції їх використання не зникали. Сорочка мала чималу кількість локальних варіантів орнаментації та крою, чим відповідала одному або одразу кільком цільовим призначенням. Це були і повсякденні і пожнивні, і святкові. Своєрідним естетичним еталоном української вишитої сорочки був білий колір. Це є давньою загальнослов'янською традицією.

Вишивка – поширений вид декоративного й ужиткового мистецтва. В якому узорі та зображення виконуються вручну, або способом на різних тканинах, шкірі, та інших матеріалах лляними, бавовняними, шовковими, вовняними нитками, а також бісером, коштовними камінцями тощо.

Перші згадки про вишивку зустрічаються у давньогрецьких істориків, мабуть, ніколи не зможемо довідатись, хто і коли вперше втілював у вишивці красу природи, свої почуття, любов до рідної землі. Однією із причин цього є те, що тканини недовговічні, і наука позбавлена можливості точно визначити час виникнення цього виду мистецтва, тому ми змушені приймати на віру здогадки і припущення дослідників.

Дані археологічних розкопок, свідчення літописців і нотатки мандрівників минулого дають змогу вважати, що початок мистецтва вишивання на території, яку займає сучасна Україна, сягає у глибину віків. Його розвиток триває з незапам'ятних часів і до наших днів. Він ніколи не переривався, оскільки вічною є духовність народу, його творчість, прагнення до найвищих вершин прекрасного.

Історія народної вишивки в Україні іде коренями в глибину століть. Дані

археологічних розкопок і свідчення мандрівників і літописців підтверджують, що вишивання як вид мистецтва в Україні існує з незапам'ятних часів. Вишивкою, за свідченням Геродота, був прикрашений одяг скіфів. Знайдені на Черкащині срібні бляшки з фігурками чоловіків, датовані VI ст., при дослідженнях показали ідентичність не тільки одягові, але і вишивці українського народного костюма XVIII-XIX ст. Арабський мандрівник X ст. у своїх розповідях про русів згадує, що вони носили вишитий одяг. На жаль, пам'ятники української вишивки збереглися тільки за останні кілька століть, але і цього досить, щоб з'ясувати, що елементи символіки орнаментів української вишивки збігаються з орнаментами, що прикрашали посуд давніх жителів території України періоду неоліту, трипільської культури.

У далекій давнині основні мотиви вишивки відображали елементи символіки різних древніх культур. Протягом багатьох століть безпосередній конкретний зміст символів на вишивках губився, але традиції їхнього використання не зникли. Українська культура вбрання була різноманітною, багатобарвною та привабливою, щоб це твердження не було голослівним ми обрали спосіб реконструкції регіональних комплексів вбрання на основі автентичних речей, прагнення до довершеного і витонченого.

Вишивка – класичний вид українського народного мистецтва, що розкриває невичерпне багатство творчих сил народу, вершину його мистецького хисту. Дивовижне багатство художньо-емоційних рішень української народної вишивки зумовлено тим, що вона широко виступає в різноманітних варіантах як прикраса тканин одягового, побутового, інтер'єрно-обрядового призначення.

Вишивка – це орнаментальна скарбниця колективного генія. В ній втілено чудеса народної вигадки, фантазії, геометризований метод зображення краси землі, природи, сонця, людини.

Сучасна народна вишивка розвивається на основі традиційної спадщини минулого і досягнення художньої культури українського народу. Її розвиток проходив у єдиному русі сучасного народного мистецтва, підпорядковуючись його загальним основам.

Художнє багатство української народної вишивки обумовлене яскраво виділеними провідними центрами вишивального мистецтва, які є в усіх етнографічних зонах України: Середнього Подніпров'я, Слобожанщини, Полісся, Поділля, Карпат з Прикарпаттям і Закарпаттям і Півдня України. У кожному із них свої традиції, своя система і творчі методи. До того ж і в межах етнографічних зон, крім основних центрів, виділяються локальні осередки.

Через тисячоліття тягнуться зв'язки орнаментальних схем, які постійно видозмінювались, збагачувались, залежно від конкретних етно від конкретних соціально-історичних умов. Дослідники неодноразово підкреслювали, що саме орнамент української вишивки найповніше проніс крізь віки тотожність з орнаментом попередніх епох, передусім з античним

геометричним.

Сьогодні вишивка розглядається як важлива художня цінність, що виконує численні функції: естетичну, пізнавальну, пошукову. Це показовий вид мистецтва, який зберіг, доніс до нас і стверджує дальший розвиток орнаментальної, графічної, живописної культури народу [4].

Найвідомішими є майстрині в селах: Рішетипівка на Полтавщині, Дігтярі на Чернігівщині, Кути на Івано-Франківщині, а також у містах: Києві, Львові, Вінниці, Ніжені, Косові, Вижниці. Центри народної вишивки є зосередженням високої майстерності і художнього смаку.

Українське народне мистецтво і професійне декоративно-прикладне мистецтво набуло широкого визнання у нашій країні та за кордоном. У його предковичних образах, зручних утилітарних формах і динамічних мотивах орнаменту містяться символи втаємниченої, чарівної природи, складні перипетії історії, особливості побуту, доброта і щедрість душі українського народу.

Сьогодні декоративно-прикладне мистецтво є важливою складовою частиною системи художньої освіти.

Українське народне декоративне мистецтво – унікальне явище національної культури. Воно завжди правдиво показувало світові життя нації, її духовне багатство, рівень культури, творчі сили і здібності, енергію, виступало, як феномен незнищенності. Вивчення народного декоративного мистецтва закономірно входить в коло проблем національної культури. У житті українського народу, праці, побуту, моралі, психології та ін. – народне декоративне мистецтво виступає як унікальне явище, яке засвідчує невмирущі, життєствердні сили.

Народне декоративне мистецтво – це багатий, справедливий гармонійний світ, що доніс до нас національні риси орнаментальної, графічної, живописної, пластичної композиційної культури. У ній відбиті віковічні надбання, художній геній української нації.

У вишивці, як і в рідній мові, народній пісні, криються таємниці українського народознавства, споконвічне прагнення народу до прекрасного.

Народна українська вишивка, як і інші види справжнього декоративно-ужиткового мистецтва, забезпечує підростаючому поколінню через національне почуття переосмислення світової культури, виведення з орбіти меншовартості й провінційності на шлях усвідомлення справжніх національних цінностей. Отже, українська національна вишивка – це один із видів декоративно-ужиткового мистецтва, в якому узорі і зображення, гармонія кольорових сполучень відтворюють національний менталітет українського народу [3].

Завдяки доцільному використанню виховних можливостей українського народознавства, в даному випадку його складової – вишитих речей, як засобу вправлення в національній відданості, людинолюбстві, працелюбстві й прилучення до справжньої творчості, краси і мудрості свого народу, молода людина пізнає світ чистої фантазії, натхненних образів, мистецтво високої

естетичної наснаги, простору і водночас мудрого декоративного відчуття і мислення. Все це стимулює найважливіше – національну віру і національний оптимізм українського народу, гордість до його приналежності [2, с. 4-5].

Вишивці завжди надавали в народі особливого значення. Для цього виду декоративного мистецтва не потрібно складних пристосувань та умов. Це лише голка, нитка, полотно та вміння, перейняті від старших: дочці – від матері, внучці від бабці. Вишивають юні, середнього, старшого і навіть похилого віку довгими зимовими вечорами. Жінки – за тихою, щирою розумовою, дівчата під час вечорниць, під пісню і веселий жарт.

Характерно, що в кожній області були свої улюблені кольори. На Київщині вишивали червоним і чорним, на Полтавщині – білим, блакитним, кольором беж або використовували тонове кольоросполучення; світло-блакитний – блакитний – темно-блакитний – синій. На заході України візерунки вбирали всі барви веселки – в них сполучалися кольори бордо, червоний, чорний, жовтий, зелений та ін.

Народна українська вишивка відіграє велику роль в житті людини. З вишивкою пов'язане все життя людини, в ній вона пізнає світ чистої фантазії, мистецтво високої естетичної наснаги, простору; водночас мудрого декоративного відчуття і мислення [1, с. 45-46].

Видатні представники української літератури Т. Шевченко, І. Франко, П. Грабовський, М. Коцюбинський, Леся Українка виступали послідовними захисниками народного мистецтва, підкреслюючи його історичну самобутність, велике значення в розвитку культури. Інтерес прогресивної інтелігенції до народної творчості, зокрема до вишивки, розвиток культурно-освітньої діяльності серед українського населення сприяли і поклали початок музейній справі. В цей же час було опубліковано цілу низку альбомів із зразками української народної вишивки. Вони популяризували справжні шедеври мистецтва.

Фактично початок вивченню української вишивки було покладено виданою у 1876 році О. Косач (О. Пчілкою) – матір'ю геніальної Лесі Українки – роботою «Український народний орнамент».

Рушник і інша народна вишивка супроводжують людину в часи радості і смутку. Ціле життя людини пов'язане із рушником, адже на рушник приймають новонародженого, й з рушником людина закінчує своє життя, з ними її проводжають в останню путь.

Вишивка – мистецтво всенародне і інтернаціональне за своєю суттю. У ній через віки пронесене і збережена колективна народна мудрість, художня пам'ять, естетичні ідеали краси. Любов до шиття і вишивання, привита дітям з раннього віку часто зберігається на все життя. Політехнічні знання, отримані під час вишивання, розширюють світогляд, збагачують уявлення про культурні традиції свого краю, відомості з народознавства та українознавства.

Як елемент сімейного виховання, вишивка є важливою художньою цінністю, що виконує численні функції – естетичну, пізнавальну,

комунікативну.

Вишивання формує художні здібності, мислення і естетичне сприймання творів декоративно-прикладного мистецтва, розвиває і удосконалює трудову культуру, вміння планувати і організовувати свою роботу. До того ж, при сьогоденному втрачанні народної культури, саме вишивка є єдиним шляхом збереження та передачі наших традицій [1, с. 46-47].

Отже, декоративно-ужиткове мистецтво народної вишивки кожного з регіонів України – це складова єдиної культури нашої Батьківщини, перед якою стоїть висока мета – сформуванню громадянина, як частку великого національного «Я».

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. *Українське народознавство: Навч. посіб. / За ред. С.П. Павлюка, Г.Й.Горинь, Р. Ф. Кирчіва. – Львів: Фенікс, 1994. – 213 с.*
2. *Сорокіна Л.М. Вишиванка / Л.М. Сорокіна. – Київ : Веселка, 1989. – 16с.*
3. <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=607205>
4. <http://ua.textreferat.com/referat-12587-1.html>

*Аліна Правдіна
(Полтава, Україна)*

ВИШИВКА: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

*«І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала,
І рушник вишиваний на щастя, на долю дала...»*

Ці рядки відомої пісні на вірші видатного поета Андрія Малишка засвідчують, що на манівцях життя нашою супутницею є вишивка. Хрестик чи гладь, мереження чи вирізування на лляних, конопляних, бавовняних тканинах споконвіку милують око, радують душу, дають думу, дають працю рукам і думці.

У невичерпній спадщині духовної культури нашого народу є особлива, винятково важлива її частина – вишивка. Вишивка – це духовний символ українського народу, рідного краю, батьківської оселі, тепла материнських рук.

Вишивка – поширений вид декоративного й ужиткового мистецтва. В якому узори та зображення виконуються вручну, або способом на різних тканинах, шкірі, та інших матеріалах лляними, бавовняними, шовковими, вовняними нитками, а також бісером, коштовними камінцями тощо.

Перші згадки про вишивку зустрічаються у давньогрецьких істориків, мабуть, ніколи не зможемо довідатись, хто і коли вперше втілював у вишивці красу природи, свої почуття, любов до рідної землі. Однією із причин цього є те, що тканини недовговічні, і наука позбавлена можливості точно визначити час виникнення цього виду мистецтва, тому ми змушені приймати на віру здогадки і припущення дослідників.

Дані археологічних розкопок, свідчення літописців і нотатки мандрівників минулого дають змогу вважати, що початок мистецтва вишивання на території, яку займає сучасна Україна, сягає у глибину віків.